

دانشکده هنر و معماری

پایان نامه کارشناسی ارشد طراحی شهری

طراحی شهری پایدار در جهت ارتقاء کیفیت محورهای اصلی شهرها
(نمونه موردی: خیابان ۲۲ بهمن شاهرود)

مهناز فرزاد

استاد راهنما:

دکتر محمود نصیری انصاری

استاد مشاور:

دکتر مجتبی رفیعیان

بهمن ماه ۱۳۸۷

تقدیم به پدر و مادرم،

که همواره عشق و فداکاریشان را می ستایم.

و تقدیم به بهترین دوست،

که همدلی و همراهیش بی دریغ است.

با سپاس از:

جناب آقای دکتر نصیری انصاری، به خاطر راهنمایی های ارزنده شان،
جناب آقای دکتر رفیعیان، به خاطر مشاوره های بی دریغ و گرانقدرشان،
و تمامی اساتید بزرگواری که در طول دوران تحصیلم از محضرشان آموخته ام.

و با قدردانی از :

خانواده عزیز و دوستان ارزشمندم که در تمامی لحظات سخت همراهیم کردند.

فهرست مطالب

۱	مقدمه.....
فصل اول: کلیات تحقیق	
۳	۱-۱- طرح مسأله.....
۴	۲-۱- ضرورت طرح موضوع.....
۵	۳-۱- اهداف تحقیق.....
۶	۴-۱- پیش فرضهای تحقیق.....
۶	۵-۱- روش تحقیق.....
۷	۶-۱- ساختار تحقیق.....
فصل دوم: مبانی نظری و پایگاه تحقیق	
۱۰	۱-۲- مقدمه.....
۱۱	۲-۲- کیفیت طراحی شهری.....
۱۱	۱-۲-۲- کیفیت.....
۱۲	۲-۲-۲- محیط شهری.....
۱۲	۳-۲-۲- کیفیت محیط.....
۱۳	۴-۲-۲- رویکردها.....
۱۴	۱-۴-۲-۲- رویکرد انسانی.....
۱۹	۲-۴-۲-۲- رویکرد مکانی.....
۲۳	۳-۴-۲-۲- رویکرد پایداری.....
۲۹	۳-۲- طراحی شهری پایدار.....
۳۰	۴-۲- ارتقاء کیفیت و طراحی شهری پایدار.....
۳۰	۱-۴-۲- کیفیت و پایداری اقتصادی.....
۳۱	۲-۴-۲- کیفیت و پایداری اجتماعی.....
۳۲	۳-۴-۲- کیفیت و پایداری محیطی.....
۳۲	۴-۴-۲- طراحی شهری پایدار و مدل مکان پایدار گلکار.....
۳۴	۵-۴-۲- طراحی شهری پایدار و ابعاد طراحی شهری کرمونا.....
۳۷	۵-۲- محورهای اصلی.....

- ۳۸-۱-۵-۲- تعریف محورهای اصلی
- ۳۸-۲-۵-۲- جایگاه محورهای اصلی در گونه بندی خیابانها
- ۳۹-۳-۵-۲- عملکرد محورهای اصلی.....
- ۴۲-۴-۵-۲- اولویت کاربران در استفاده از محورها و خیابانها
- ۴۴-۶-۲- جمعبندی

فصل سوم: معیارهای کیفیت و پایداری در طراحی شهری

- ۴۷-۱-۳- مقدمه.....
- ۴۷-۲-۳- معیارهای پایداری طراحی شهری
- ۵۸-۳-۳- شاخص های کیفیت در طراحی شهری
- ۵۸-۱-۳-۳- کیفیت طراحی شهری از منظر رویکرد انسانی.....
- ۵۹-۲-۳-۳- کیفیت طراحی شهری از منظر رویکرد مکانی.....
- ۶۵-۳-۳-۳- کیفیت طراحی شهری از منظر رویکرد پایداری.....
- ۷۳-۴-۳- بررسی نمونه های موردی.....
- ۷۳-۱-۴-۳- نمونه های موردی در ایران.....
- ۷۳-۱-۱-۴-۳- طراحی شهری خیابان انقلاب.....
- ۷۷-۲-۴-۳- نمونه های موردی سایر کشورها.....
- ۷۸-۱-۲-۴-۳- خیابانهای اصلی شهر لندن.....
- ۸۵-۲-۲-۴-۳- راهنمای طراحی منظر خیابان شهر توری.....
- ۹۰-۵-۳- جمع بندی.....

فصل چهارم: بررسی محدوده مطالعاتی (شناخت و تحلیل): خیابان ۲۲ بهمن شاهرود

- ۹۳-۱-۴- مقدمه.....
- ۹۳-۲-۴- شناخت حوزه فرادست: شاهرود.....
- ۹۵-۱-۲-۴- موقعیت مکانی.....
- ۹۵-۲-۲-۴- موقعیت طبیعی.....
- ۹۶-۳-۲-۴- روند توسعه شهر.....
- ۹۸-۴-۲-۴- جمعیتی و اجتماعی.....
- ۹۸-۵-۲-۴- زلزله.....

۹۸.....	۶-۲-۴- اقلیم کلان شاهرود.....
۱۰۲.....	۳-۴- شناخت محدوده طراحی.....
۱۰۵.....	۱-۳-۴- شناخت بعد ریخت شناسانه.....
۱۱۰.....	۲-۳-۴- شناخت بعد ادراکی.....
۱۱۳.....	۳-۳-۴- شناخت بعد اجتماعی.....
۱۱۶.....	۴-۳-۴- شناخت بعد بصری.....
۱۲۱.....	۵-۳-۴- شناخت بعد عملکردی.....
۱۲۵.....	۶-۳-۴- شناخت بعد زمانی.....
۱۲۷.....	۷-۳-۴- شناخت بعد اجرایی.....
۱۲۸.....	۸-۳-۴- شناخت بعد زیست محیطی.....
۱۳۰.....	۴-۴- تحلیل و جمع بندی داده ها.....

فصل پنجم: طراحی محور اصلی شاهرود، خیابان ۲۲ بهمن

۱۳۵.....	۱-۵- مقدمه.....
۱۳۵.....	۲-۵- بیانیه چشم انداز.....
۱۳۵.....	۳-۵- هدف گذاری عملیاتی.....
۱۳۷.....	۱-۳-۵- رهنمودهای طراحی بعد ریخت شناسانه.....
۱۴۱.....	۲-۳-۵- رهنمودهای طراحی بعد ادراکی.....
۱۴۶.....	۳-۳-۵- رهنمودهای طراحی بعد اجتماعی.....
۱۵۱.....	۴-۳-۵- رهنمودهای طراحی بعد بصری.....
۱۵۷.....	۵-۳-۵- رهنمودهای طراحی بعد عملکردی.....
۱۶۰.....	۶-۳-۵- رهنمودهای طراحی بعد زمانی.....
۱۶۳.....	۷-۳-۵- رهنمودهای طراحی بعد اجرایی.....
۱۶۵.....	۸-۳-۵- رهنمودهای طراحی بعد زیست محیطی.....
۱۶۷.....	۴-۵- طراحی در محدوده مطالعاتی.....
۱۷۸.....	۵-۵- جمع بندی.....
۱۸۰.....	فهرست منابع و مآخذ.....
۱۸۴.....	چکیده انگلیسی.....

فهرست نمودارها

- نمودار ۱-۲: کیفیت در مدل لنگ ۱۶
- نمودار ۲-۲: میزان تحقق پذیری انواع فعالیتها در فضا ۱۷
- نمودار ۳-۲: مدل مکان دیوید کانتر، ۱۹۷۷ ۲۰
- نمودار ۴-۲: مدل حس مکان جان پانتر، ۱۹۹۱ ۲۲
- نمودار ۵-۲: ابعاد پایداری ۲۳
- نمودار ۶-۲: مدل مکان پایدار گلکار ۲۴
- نمودار ۷-۲: مؤلفه های سازنده کیفیت طراحی شهری ۳۳
- نمودار ۸-۲: گونه بندی خیابان و مسیر در سلسله مراتب مکان و جابجایی ۴۲
- نمودار ۹-۲: سلسله مراتب کاربران خیابان ۴۳
- نمودار ۱۰-۲: ابعاد طراحی شهری ۴۵
- نمودار ۱-۳: چرخه انرژی ۴۷
- نمودار ۲-۳: شاخص های مکانهای شهری موفق ۶۴
- نمودار ۳-۳: کیفیاتی که فضاهای شهری باید واجد آن باشند ۶۹
- نمودار ۴-۳: درجه اهمیت کیفیات خیابانهای اصلی ۸۱
- نمودارهای ۳-۵ و ۳-۶: دیگرام عنکبوتی کیفیات در خیابانهای چیس ویک و سوئیس کوئینج ۸۲
- نمودار ۷-۳: نمودار میانگین امتیاز طراحی هر محور اصلی ۸۳
- نمودار ۸-۳: نمودار میانگین قیمت فروش آپارتمانها و خانه های ویلایی ۸۳
- نمودار ۹-۳: نمودار میانگین اجاره های مغازه ها ۸۴
- نمودار ۱۰-۳: نمودار تراکم جمعیت و اشتغال ۸۴
- نمودار ۱۱-۳: هزینه های کلی هفتگی و هزینه میانگین به ازای هر نفر ۸۴
- نمودار ۱۲-۳: معیارهای طراحی شهری پایدار ۹۰
- نمودار ۱۳-۳: معیارهای کیفیت در چارچوب ابعاد طراحی شهری ۹۱
- نمودار ۱-۴: فرایند طراحی ۹۴
- نمودار ۲-۴-منحنی خشکی هوای شاهرود ۹۹

نمودار ۳-۴: جهت و سرعت متوسط سالانه باد..... ۱۰۱

نمودار ۴-۴: جهت و سرعت متوسط سالانه باد..... ۱۰۱

نمودار ۱-۵: سیستم استفاده مجدد از آب باران..... ۱۶۵

نمودار ۲-۵: مقایسه دریافت گرما در معابر در جهات مختلف جغرافیایی ۱۶۶

فهرست جداول

- جدول ۱-۲: عناصر و زیرمجموعه های مؤلفه های مدل مکان پایدار گلکار.....۲۵
- جدول ۲-۲: تأثیرمتقابل ارتقاء کیفیت مؤلفه های سازنده کیفیت طراحی شهری بر ابعاد پایداری در مدل مکان پایدار گلکار.....۳۴
- جدول ۳-۲: تأثیر متقابل ارتقاء کیفیت ابعاد طراحی شهری و پایداری بر یکدیگر در مدل کرمونا.....۳۶
- جدول ۴-۲: گونه های خیابان با تلفیق سیما و ظرفیت.....۳۹
- جدول ۱-۳: ماتریس اصول طراحی شهری پایدار.....۵۷
- جدول ۲-۳: معیارهای طراحی شهری به منظور ارضای نیازهای اولیه انسان در فضای شهری.....۵۹
- جدول ۳-۳: معیارهای کیفیت در طراحی شهری در چارچوب ابعاد طراحی شهری و رویکردهای سه گانه، جمع آوری.....۷۱
- جدول ۴-۳: جمع‌بندی اصول و معیارهای کیفیت طراحی شهری. جمع آوری.....۷۲
- جدول ۱-۴: جدول SWOT (نقاط قوت، پتانسیلها، نقاط ضعف و تهدیدها).....۱۳۰
- جدول ۱-۵: هدف گذاری عملیاتی (بعد ریخت شناسانه).....۱۳۶
- جدول ۲-۵: هدف گذاری عملیاتی (بعد ادراکی).....۱۳۸
- جدول ۳-۵: هدف گذاری بعد اجتماعی۱۴۳
- جدول ۴-۵: هدف گذاری بعد بصری.....۱۴۸
- جدول ۵-۵: هدف گذاری بعد عملکردی۱۵۴
- جدول ۶-۵: هدف گذاری بعد زمانی۱۵۹
- جدول ۷-۵: هدف گذاری بعد اجرایی۱۶۲
- جدول ۸-۵: هدف گذاری بعد زیست محیطی۱۶۴

فهرست تصاویر

- تصویر ۱-۲: پارکینگ؛ یکی از کلیدی ترین عملکرد های یک خیابان.....۴۱
- تصویر ۲-۲: نمونه ای از سیستم پایدار زهکشی در خیابان.....۴۱
- تصاویر ۲-۳ و ۴-۲: کاربران مختلف خیابان.....۴۳
- تصویر ۱-۳: سرزندگی و گوناگونی خیابانهای شهر.....۴۹
- تصویر ۲-۳: حفاظت از هویت محلی و منطقه ای.....۴۹
- تصویر ۳-۳: مترو و ترن هوایی، از گزینه های حمل و نقل عمومی.....۵۰
- تصویر ۴-۳: تقویت فضاهای باز.....۵۰
- تصویر ۵-۳: رایزنی و مشارکت با مردم محل.....۵۱
- تصویر ۶-۳: اولویت بخشی به دوچرخه سواران و پیاده ها.....۵۲
- تصویر ۷-۳: شهری فشرده و در عین حال متنوع.....۵۳
- تصویر ۸-۳: دسترسی به فضاهای باز و سبز در محیط شهری.....۵۴
- تصاویر ۹-۳ و ۱۰-۳: جمع آوری و بازیافت زباله.....۵۵
- تصویر ۱۱-۳: کاهش آلودگی و حمایت از طبیعت.....۵۵
- تصاویر ۱۲-۳ تا ۱۴-۳: کیفیات طراحی شهری بنتلی.....۶۰
- تصویر ۱۵-۳: توالی دید و حرکت.....۶۱
- تصویر ۱۶-۳: محیطی برای همه.....۶۲
- تصویر ۱۷-۳: توجه به مکانها پیش از ساختمانها.....۶۲
- تصویر ۱۸-۳: احترام به گذشته.....۶۲
- تصویر ۱۹-۳: حس مکان.....۶۳
- تصویر ۲۰-۳: پیاده ها و مقیاس انسانی.....۶۳
- تصویر ۲۱-۳: هویت فضاهای شهری گاه با عناصر خاص شکل میگیرد.....۶۳
- تصویر ۲۲-۳: کیفیت عرصه های همگانی.....۶۴
- تصویر ۲۳-۳: توجه به کارایی انرژی در طراحی.....۶۶

- تصویر ۳-۲۴: خوانایی ساختار محیط.....۶۶
- تصاویر ۳-۲۵ و ۳-۲۶: مکانهایی که برای مردم طراحی شده اند.....۶۷
- تصویر ۳-۲۷: تعامل با محیط طبیعی.....۶۸
- تصویر ۳-۲۸: طراحی زیرساختهای شهری و توجه به حمل و نقل عمومی.....۶۸
- تصویر ۳-۲۹: نقشه راهنمای حوزه های مداخله در سازمان کالبدی خیابان انقلاب.....۷۴
- تصویر ۳-۳۰: تجلی بخشی از سیمای موجود جداره خیابان.....۷۶
- تصویر ۳-۳۱: الگوی مداخله در سازمان کالبدی، نمونه مجموعه دبیرستان البرز و تالار رودکی، این مورد مداخله حاوی چگونگی ایجاد فضای شهری مرتبط با نماهای مهم شهری خیابان انقلاب است که فاقد خوانایی لازم در ادراک شهروندان بوده است.....۷۶
- تصویر ۳-۳۲: الگوی مداخله در سازمان کالبدی، نمونه چهارراه ولیعصر، حاوی تأکید خوانایی
- تقاطع در محور اصلی شهر تهران به عنوان نمادی شاخص.....۷۷
- تصاویر ۳-۳۳ و ۳-۳۴: الگوی مداخله در سازمان کالبدی، نمونه ورودی دانشگاه تهران، در این نمونه دانشگاه تهران به عنوان یکی از مهمترین کانونهای فعالیت در خیابان انقلاب به وسیله یک نشانه در ورودی و فضای مورد نیاز فعالیت، خوانا شده است.....۷۷
- تصویر ۳-۳۵: موقعیت مکانی ۱۰ خیابان اصلی لندن.....۷۹
- تصاویر ۳-۳۶ تا ۳-۴۳: تصاویری از ده خیابان اصلی شهر لندن.....۸۰
- تصاویر ۳-۴۴ تا ۳-۴۹: نمونه هایی از خیابانهای توری با کیفیت خوب.....۸۶
- تصاویر ۳-۵۰ و ۳-۵۱: حفظ پاکیزگی.....۸۸
- تصویر ۳-۵۲: خیابان اصلی ویکتوریا، بارسلونا.....۸۹
- تصویر ۳-۵۳: خیابان اصلی پیتون، انگلستان.....۸۹
- تصویر ۳-۵۴: نقشه ناحیه بندی خیابانهای توری.....۸۹
- تصویر ۴-۱: موقعیت شهر شاهرود از نظر تقسیمات کشوری.....۹۵
- تصویر ۴-۲: موقعیت طبیعی شهر شاهرود.....۹۶
- تصویر ۴-۳: روند توسعه شهر شاهرود.....۹۷
- تصویر ۴-۴: بخش جنوبی خیابان ۲۲ بهمن (محدوده طراحی).....۱۰۳
- تصویر ۴-۵: بخش شمالی خیابان ۲۲ بهمن.....۱۰۳

- تصویر ۴-۶: خیابان ۲۲ بهمن، مهمترین محور اصلی شاهرود.....۱۰۳
- تصویر ۴-۷: مورفولوژی بافت در اطراف خیابان اصلی ۲۲ بهمن.....۱۰۵
- تصویر ۴-۸: پلاکهای ریزدانه بدنه خیابان با کاربری غالب تجاری.....۱۰۶
- تصویر ۴-۹: بازار سرپوشیده شهر.....۱۱۰
- تصویر ۴-۱۰: فضاهای به یادماندنی.....۱۱۰
- تصاویر ۴-۱۱ و ۴-۱۲: جهت یابی آسان.....۱۱۰
- تصاویر ۴-۱۳ و ۴-۱۴: حضور مردم در فضا برای خرید ایام عید.....۱۱۳
- تصویر ۴-۱۵: بازار بهانه ای برای حضور مردم در فضا.....۱۱۳
- تصویر ۴-۱۶: عدم رعایت و کنترل ارتفاع ساختمانهای مجاور و ایجاد ناهماهنگی در خط آسمان
جداره ها.....۱۱۶
- تصویر ۴-۱۷: اغتشاش بصری جداره۱۱۶
- تصویر ۴-۱۸: بی نظمی در ریتم های افقی و خط طبقات و نصب تابلوهای مغازه ها.....۱۱۷
- تصاویر ۴-۱۹ تا ۴-۲۲: محصوریت (نسبت ارتفاع به عرض) متفاوت در طول خیابان از ۱/۲ تا
۱/۵.....۱۱۷
- تصویر ۴-۲۳: جهت وزش باد مطلوب و سای اندازی در بعد از ظهر تابستان.....۱۲۲
- تصاویر ۴-۲۴ و ۴-۲۵: استفاده از نماهای شیشه ای نامأنوس با زمینه در فضا.....۱۲۵
- تصویر ۴-۲۶: استفاده از کامیون های جمع آوری زباله در روز برای حفظ پاکیزگی توسط
شهرداری.....۱۲۷
- تصاویر ۴-۲۷ و ۴-۲۸: عدم توجه به نگهداری کفسازی پیاده و جویهای آب در طول خیابان.....۱۲۷
- تصویر ۴-۲۹: پوشش گیاهی موجود در اقلیم شاهرود.....۱۲۸
- تصویر ۴-۳۰: آلودگی صوتی ناشی از تراکم وسایل نقلیه در میدان امام خمینی.....۱۲۸
- تصاویر ۵-۱ تا ۵-۳: از راست؛ درمانگاه تخصصی فرهنگیان، کوچه پاساژ محمدی و ورودی اصلی
بازار.....۱۳۷
- تصاویر ۵-۴ و ۵-۵: از راست؛ ساختمان واجد ارزش بانک صادرات، درمانگاه تخصصی.....۱۴۱
- تصویر ۵-۶: غنای حس بویایی در فضا.....۱۴۲
- تصویر ۵-۷: تفاوت در کفسازی مسیر پیاده و سواره.....۱۴۷
- تصویر ۵-۸: باچه سرپوشیده.....۱۴۷

- تصویر ۵-۹: تقسیمات افقی و عمودی جداره خیابان..... ۱۵۱
- تصویر ۵-۱۰: تنوع در جداره خیابان..... ۱۵۱
- تصاویر ۵-۱۱ و ۵-۱۲: نماهای هنرمندانه و هنرهای تجسمی در فضاهای عمومی ۱۵۳
- تصویر ۵-۱۳: اختصاص پیاده رو به سرریز جمعیتی کافه ها و رستورانها ۱۵۷
- تصویر ۵-۱۴: اولویت دادن به حمل و نقل عمومی و پیاده به جای وسایل نقلیه شخصی ۱۵۷
- تصویر ۵-۱۵: مکانهای غیر رسمی برای نشستن..... ۱۵۷
- تصاویر ۵-۱۶ و ۵-۱۷: نمونه هایی از سطل زباله..... ۱۵۸
- تصویر ۵-۱۸: ممانعت از پارک حاشیه ای نامنظم در طول خیابان..... ۱۵۸
- تصاویر ۵-۱۹ و ۵-۲۰: عمق بهینه توده ها..... ۱۶۰
- تصویر ۵-۲۱: گاراژهای خیابان ۲۲ بهمن..... ۱۶۰
- تصویر ۵-۲۲: هتل قدیمی و واجد ارزش خیابان ۲۲ بهمن..... ۱۶۰
- تصاویر ۵-۲۳ و ۵-۲۴: مشارکت شهروندان در تصمیم گیری..... ۱۶۳
- تصویر ۵-۲۵: رایزنی و مشارکت..... ۱۶۳
- تصویر ۵-۲۶: آب در فضای شهری..... ۱۶۶
- تصویر ۵-۲۷: بزرگنمایی پلان ۱..... ۱۷۱
- تصویر ۵-۲۸: بزرگنمایی پلان ۲..... ۱۷۱
- تصویر ۵-۲۹: بزرگنمایی پلان ۳..... ۱۷۲
- تصویر ۵-۳۰: برش A-A، محدوده جزیره میانی..... ۱۷۲
- تصویر ۵-۳۱: برش B-B، محصوریت محور در حوالی بازار، ایجاد محصوریت توسط درختان..... ۱۷۳
- تصویر ۵-۳۲: مدل سه بعدی خیابان ۲۲ بهمن..... ۱۷۳
- تصویر ۵-۳۳: چشم انداز بخشی از خیابان..... ۱۷۴
- تصویر ۵-۳۴: چشم انداز فضای پیاده جزیره ای..... ۱۷۴
- تصویر ۵-۳۵: مسیر سواره در مدخل بازار، تقویت ارتباط بازار و کوچه محمدی..... ۱۷۵
- تصویر ۵-۳۶: محل پیوند مسیر حمل و نقل عمومی و سواره های شخصی..... ۱۷۵
- تصویر ۵-۳۷: تنوع فضایی و عملکردی به دلیل حضور گروههای مختلف اجتماعی در فضا..... ۱۷۶
- تصویر ۵-۳۸: سرریز جمعیت کاربریهای کافه و رستوران به داخل پیاده رو..... ۱۷۶

فهرست نقشه ها

- نقشه ۴-۱: محدوده طراحی..... ۱۰۴
- نقشه ۴-۲: مسیرهای اصلی و فرعی..... ۱۰۷
- نقشه ۴-۳: کاربری ها..... ۱۰۸
- نقشه ۴-۴: دانه بندی قطعات..... ۱۰۹
- نقشه ۴-۵: شناخت بعد ادراکی (۱)..... ۱۱۱
- نقشه ۴-۶: شناخت بعد ادراکی (۲)..... ۱۱۲
- نقشه ۴-۷: فرارگاه های رفتاری..... ۱۱۴
- نقشه ۴-۸: امنیت اجتماعی..... ۱۱۵
- نقشه ۴-۹: شناخت بعد بصری..... ۱۱۸
- نقشه ۴-۱۰: کیفیت ابنیه..... ۱۱۹
- نقشه ۴-۱۱: تعداد طبقات..... ۱۲۰
- نقشه ۴-۱۲: حجم تردد سواره و پیاده..... ۱۲۳
- نقشه ۴-۱۳: عملکرد خیابان برای وسایل نقلیه (عمومی و شخصی)..... ۱۲۴
- نقشه ۴-۱۴: متروکیت و از رواج افتادگی..... ۱۲۶
- نقشه ۴-۱۵: حضور عناصر طبیعی و آلودگی در محیط..... ۱۲۹
- نقشه ۴-۱۶: تحلیل یکپارچه پتانسیل ها و نقاط قوت..... ۱۳۲
- نقشه ۴-۱۷: تحلیل یکپارچه نقاط ضعف و محدودیتها..... ۱۳۳
-
- نقشه ۵-۱: کاربریهای پیشنهادی..... ۱۶۸
- نقشه ۵-۲: تعداد طبقات پیشنهادی..... ۱۶۹
- نقشه ۵-۳: طرح پیشنهادی..... ۱۷۰

مقدمه

طراحی شهری هنر خلق مکانها برای مردم است. امروزه طراحی شهری را چنان تعریف می نمایند که به نوعی ارتقاء کیفیت محیط در معنای عام بیانجامد. کیفیت از مباحث کلیدی و محوری دانش طراحی شهری بوده و به تعبیری یکی از اهداف مهم آن محسوب می شود.

کیفیت ضعیف فضاهای شهری در کشورمان، ایران، نه تنها موجب دور شدن و راندن مردم از این فضاها شده، بلکه مکانهایی ناپایدار خلق کرده است. مفاهیم پایداری و توسعه پایدار که از دهه ۱۹۸۰ در میان تمام رشته های تخصصی و از جمله طراحی شهری مطرح شده است، چند دهه ای است که به رشته طراحی شهری نیز وارد شده و مقوله طراحی شهری پایدار را شکل داده است.

درک ارتباط منطقی و عملکردی کیفیت و پایداری در طراحی شهری موضوعی است که می تواند طراحان شهری، مدیران و مجریان طرح های شهری را به سوی دستیابی به اهداف طراحی شهری و توسعه پایدار سوق دهد. بنابراین توجه به معیارهای پایداری و کیفیت در طراحی شهری برای خلق مکانهای باکیفیتی که از طرق مختلف به پایداری در شهرها می انجامد، ضروری است.

فصل اول : کلیات تحقیق

۱-۱- طرح مسأله

شهر و فضاهای شهری آن بستر ارتباطات و تعاملات اجتماعی مردم، رویدادها و مراسم گوناگون و فعالیتهای روزمره مردم یک شهر هستند. کیفیت این فضاها عامل تعیین کننده ای در حضور آنان و رخداد وقایع متنوع و همچنین برقراری این تعاملات است. کیفیت طراحی شهری از مباحث مهم و زیربنایی طراحی شهری می باشد و در واقع هدف طراحی شهری خلق اینگونه فضاهای شهری است.

معیارهای دستیابی به کیفیت در طراحی شهری، موضوعی است که نظریه پردازان زیادی بدان پرداخته و هریک با رویکردی متفاوت آن را بررسی کرده اند. با ورود مفهوم پایداری در طراحی شهری و شکل گیری رویکرد جدیدی با نام طراحی شهری پایدار، لزوم بررسی ارتباط میان این دو مفهوم، یعنی پایداری و کیفیت طراحی شهری، مشخص می شود. اینکه تا چه حد این دو مقوله به یکدیگر وابسته اند و اصولاً چگونه بر هم تأثیر می گذارند و اصول و معیارهای آنها کدامند، موضوع این رساله است.

در میان فضاهای شهری، محورها و خیابانها عمده ترین، مهم ترین و ابتدایی ترین فضاهای شهری هستند. مردم هرروزه از خیابانها عبور کرده و از آنها استفاده می کنند. محورهای اصلی شهرها، مهمترین خیابانهای شهر هستند که عمده مراکز خرید و حجم رفت و آمد مردم را در خود جای داده اند. لذا کیفیت این فضاها، عاملی تأثیرگذار بر کیفیت کل شهر می باشد.

به این ترتیب این پژوهش در راستای پاسخگویی به سؤالات زیر شکل گرفته است:

۱. آیا می توان با استفاده از رویکرد ارتقاء کیفیت طراحی شهری به اهداف پایداری در

فضاهای شهری دست یافت؟

۲. ارتقاء کیفیت فضاهای شهری چگونه بر پایداری آنها تأثیر می گذارد؟

۳. اصول و معیارهای کیفیت و طراحی شهری پایدار در فضاهای شهری، به خصوص

محورهای اصلی شهرها، کدامند؟

۴. آیا می توان با استفاده از مبانی و معیارهای کیفیت، موجبات پایداری و ارتقاء کیفیت محورهای اصلی شهرها (به ویژه در محدوده مورد مطالعه) را فراهم کرد؟

۲-۱- ضرورت طرح موضوع

با پیدایش مفهوم پایداری از دهه ۱۹۸۰ و لزوم دستیابی به اهداف توسعه پایدار همه ساله کنفرانسها، مجمع ها و مقالات زیادی در باب ضرورت پایداری در شهرها و طرحهای شهری برگزار و چاپ می شود. گرم شدن کره زمین، آلودگیهای آب و خاک و هوا، مصرف بی رویه انرژی های تجدیدناپذیر و سایر معضلات موجود همگی نشاندهنده اهمیت مسأله توسعه پایدار در شهرهاست. به همین ترتیب طراحی شهری به عنوان یکی از مهمترین دانشهای شهری، نه تنها می تواند نقش مهمی در دستیابی به اهداف پایداری بازی نماید، بلکه بدون در نظر گرفتن اهداف پایداری طراحی شهری، نمی توان امیدی به حصول پایداری در شهرها داشت.

در این میان محورهای اصلی شهری بخش مهمی از فضاهای عمومی یک شهر را دربرمیگیرند. آنها اولیه ترین فضاهای عمومی شهری به خصوص در فرهنگ ایرانیان هستند. چرا که از دیرباز تمایل به استفاده از خیابانها در مقایسه با میادین شهری در میان ایرانیان بیشتر بوده است.

در حال حاضر فضاهای شهری موجود در شهرهای ایران، عمدتاً از کیفیت نامناسبی برخوردار بوده و علی الخصوص محورهای شهری تنها مسیر جابجایی وسایل نقلیه تلقی می شود و اتوموبیلها برای مسؤلان و مدیران شهری ما از اهمیت قابل توجهی نسبت به پیاده ها و حتی وسایل نقلیه عمومی برخوردارند. لذا ضروری است اصول و معیارهای پایداری فضاهای شهری شناسایی شده و ارتباط آن با اصول و معیارهای کیفیت سنجدیده شود. چنین مقایسه ای می تواند درجه اهمیت کیفیت در فضاهای شهری را بیش از پیش مشخص نماید.

۳-۱- اهداف تحقیق

موضوع تحقیق تحت عنوان طراحی شهری پایدار در جهت ارتقاء کیفیت محورهای اصلی شهرها با نگاه به رابطه عملکردی پایداری و کیفیت در فضاهای شهری، به خصوص محورهای اصلی ارائه شده است.

اهمیت طراحی فضاهای شهری باکیفیت، و از جمله خیابانها، موضوعی است که ناگفته نماند. فضاهایی که واجد کیفیت طراحی شهری لازم نیستند، مورد استقبال مردم قرار نمی گیرند و افراد سعی می کنند تا حد امکان با سرعت از آن گذر کنند. نبود فضاهای شهری با کیفیت بستر لازم برای تعاملات اجتماعی و فعالیتهای فعالانه و غیرفعالانه مردم را از آنها گرفته و عملاً یکی از مهمترین نیازهای آنان را نادیده می گیرد. با این نگاه تأکید بر اهمیت کیفیت و پایداری مهمترین هدف این رساله است.

مبانی های نظری برای تبدیل شدن به زبان طراحی نیازمند سیاستها و رهنمودهای طراحی هستند. دستیابی به اصول و معیارهای طراحی فضاها به نحوی که بتوانند هم اهداف طراحی شهری را در مقیاس عام به انجام رسانده و از کیفیت بالایی برخوردار باشند، و هم الزامات پایداری را دربرداشته باشند، می تواند راهگشایی برای طراحی فضاهای شهری مخصوصاً محورهای اصلی در شهرها باشد. به این ترتیب اهداف تحقیق حاضر عبارتند از:

- بیان رابطه عملی و نظری پایداری و کیفیت در طراحی شهری
- بیان اهمیت و لزوم ارتقاء کیفیت فضاهای شهری، به خصوص محورهای اصلی شهرها
- توجه به محورهای اصلی شهرها به عنوان ابتدایی ترین و عمده ترین فضای شهری در شهرهای ایرانی
- ارائه اصول و معیارهای پایداری و کیفیت در طراحی فضاهای شهری بخصوص محورهای اصلی